

ÖJENİ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Dr. Bengücan Fındık¹

Özet

1880'lerde Galton tarafından literatüre kazandırılmış olan öjeni kavramı, İkinci Dünya Savaşı bitimine kadar siyasi tartışmalarda önemli bir yer kaplamıştır. Kavramın özü bir ırkın yahut milletin niteliksel özelliklerinin geliştirilme çabasıdır. Öjeneye dair ortaya atılan ilk öneriler kalıtım yasalarına bağlı şekilde topluma yararlı grupların çoğalmasının teşvik edilmesi ve zararlı görülen grupların çocuk yapmasının kısıtlanmasıdır. 1933 sonrasında Nazi ırk teorisinin dayanak noktası haline gelecek olan öjeninin Almanya'daki öncülü irksal hijyendir. Irksal hijyen, zayıf kesimlere yardım edilmemesini ve sağlıklı yahut engelli doğan kişilerin öldürülmesi yoluyla toplum sağlığının geliştirilebileceğini savunan bir akımdır. III. Reich dönemine kadar toplumsal ve siyasal olarak destek bulmayan bu görüş, Hitler'in iktidara gelişi sonrası radikalleşmiş ve bu görüşün savunucuları devlet içerisinde önemli pozisyonlara gelmiştir. Çıkarılan yasalarla negatif öjeni politikaları en sert şekilde uygulanmıştır. Öjeni kavramı bu yıllarda Türkiye'de tartışılmaya başlanmış ve kamu sağlığı bir devlet politikası haline gelmiştir. Bazı yayın organlarında negatif öjeni savunuculuğu yapılmış olsa da bu öneriler dikkate alınmamış ve devlet, ırkçılığın bir aracı olan negatif öjeni uygulamalarına yönelmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Negatif Öjeni, Pozitif Öjeni, Toplum Sağlığı, Irkçılık

AN OVERVIEW OF THE CONCEPT OF EUGENICS

Abstract

The concept of eugenics, which was introduced to the literature by Galton in the 1880s, occupied an important place in political debates until the end of the Second World War. The essence of the concept is the effort to develop the qualitative characteristics of a race or nation. The first suggestions put forward regarding eugenics were to encourage the proliferation of beneficial groups in society and to restrict the birth of children by groups deemed harmful, depending on the laws of heredity. The premise of eugenics in Germany, which would become the mainstay of Nazi racial theory after 1933, was racial hygiene. Racial hygiene is a movement that advocates not helping the weak and that public health can be improved by killing those born unhealthy or handicapped. This view, which did not find social and political support until the Third Reich period, was radicalized after Hitler came to power, and the defenders of this view came to important positions in the state. With the enacted laws, negative eugenics policies were implemented in the harshest form. The concept of eugenics started to be discussed in Turkey in these years and public health became a state policy. Although negative eugenics was advocated in some media, these suggestions were not taken into account and the state did not turn to negative eugenics practices, which is a tool of racism.

Keywords: Negative Eugenics, Positive Eugenics, Community Health, Racism

Giriş

1800'lü yılların sonlarına doğru kültürel ve siyasal tartışmalara dayanak noktası oluşturmuş iki bilimsel teori vardır. Bunlardan birincisi Darwin'in evrim teorisi, diğeri ise Mendel'in miras yasasıdır. Darwin'in teorisi ilk etapta kişiler arası eşitsizliğin normalliğini savunan liberallerce sahiplenilmişken daha sonrasında ırklar arası eşitsizlik konusunda referans gösterilerek Sosyal Darwinizm halini almış ve ırkçı bir argümana dönüşmüştür (Fındık, 2021). Mendel'in kalıtım yasaları ise öjeni kavramına bir esin kaynağı oluşturmuştur. Öjeni en genel anlamıyla ırkların niteliksel olarak geliştirilmesi çabasıdır. Bu kavram ilk başlarda toplum sağlığı ve temizliği gibi anlamlara gelmekteyken zamanla nasyonal sosyalizmin de etkisiyle kısırlaştırma yahut yaşam hakkına son verilmesi gibi insanlık dışı uygulamaları da kapsamaya başlamış ve Alman ırkçılığının önemli bir argümanı haline gelmiştir.

¹ Araştırma Görevlisi Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, bfindik@agri.edu.tr,
Orcid number: 0000-0002-2682-9955

Öjeni söz konusu olduğunda akılda tutulması gereken ilk unsur bu kavramın olumlu ve olumsuz iki kapsamı olduğudur. Pozitif öjeni de denilen olumlu kapsamda öjeni, genel olarak toplumun sağlığını temizlik ve güvenlik kurallarıyla sağlamaya çalışan uygulamalar anlamına gelmektedir. Negatif öjeni ise toplumun ıslahını ve gelişmesini insanlık dışı argümanlarla sağlamayı amaçlayan uygulamalardır.

1930'lu yıllarda ırkçılık ve faşizm yükselişe geçmiş; Türkiye'de de bunun bazı yansımaları olmuştur. Göze çarpan en önemli yansımalar siyasal söylem içerisinde ırk ve kan gibi kelimelerinin ağırlığının artmış olması, yönetimin otoriter bir görünüm sergilemeye başlaması ve resmi milliyetçilik karşısında etnik bir milliyetçiliği savunan Türkçü- Turancı bir muhalefetin gelişmesidir. Bu yılların Türkiye için başka bir özelliği ise kamu sağlığının devletin ilgi odağına girmiş olması ve bir takım öjenik uygulamalar yürütülmesidir.

1. Öjeninin Tarihsel Gelişimi

Öjeni kavramını literatüre kazandıran Galton için öjeninin özü; sosyal kontrol yoluyla bir ırkın ya da ulusun doğuştan gelen niteliklerinin geliştirmesidir (Freedon, 1979: 646). İnsan ırkını geliştirmek için daha iyi üreme yöntemleri önermeyi amaçlayan öjeni sadece insanın mükemmel olmasını amaçlamamış; suç ve yoksulluk gibi sosyal problemlerle mücadele etmenin de bir amacı olarak kurgulanmıştır. Galton söz konusu kavramı yaratırken Yunanca "doğuştan iyi" anlamına gelen eugenes kelimesinden esinlenmiştir (Burke; Christopher, 2007: 6).

Öjeninin amacı toplumdaki faydalı insanların sonraki nesillere daha fazla katkıda bulunması için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bunun için Galton'a göre öncelikle kalıtımın yasaları iyi öğrenilmeli ve buna uygun bilimsel çalışmaların yapılması desteklenmelidir. Daha sonraki adımda ise tarihsel ve sosyolojik bir irdelemeyle, yararlı olarak tanımlanmış toplumsal grupların eski ve yeni zamanlardaki ulusun nüfusuna olan etkisi araştırılmalıdır. Galton'a göre ulusların yükselişleri ve zayıflamaları doğrudan yararlı grupların doğum oranıyla ilgili olabilecek bir konudur. Galton'un önerdiği üçüncü adım, refah seviyesi büyük ve güçlü ailelerin ortaya çıkışlarındaki koşulların ortaya konulmasıdır. Bunun için seçkin ve topluma yararlı olarak nitelenen ailelerin geçmişi, geçirdikleri süreçler ve çocuklarına verdikleri eğitim ortaya konulmalı, analiz edilmeli ve bulguları ortaya konulmalıdır. Galton'un bir sonraki önerisi ise evliliklerin kontrol altına alınması ve genetik faktörler göz önünde bulundurularak sağlıklı ve topluma faydalı bireylerin dünyaya gelmesini sağlayacak ailelerin kurulmasıdır. Bütün bunların yapılabilmesi için ise öjeninin öncelikle akademik camiada kabul görmesi ve sonrasında toplum vicdanına yerleştirilerek bir din gibi insanların hayatına sokulması lazımdır (Galton, 1904: 47-50).

Yapılan akademik çalışmalarda, özellikle 1933 yılı sonrasında ırkçı ve antisemit Nazi politikaları ile öjeni uygulamaları arasında bir bağlantı olduğu ortaya çıkmaktadır ancak bu durum öjeni uygulamalarının sadece Almanya'ya özgü olduğu anlamına gelmemektedir. İki dünya savaşı arası dönemde pek çok ülkenin değişen oranlarda öjeni uygulamalarına yöneldiğini belirtmemiz gerekmektedir. Özellikle sosyal reform amacıyla biyolojik temelli uygulamalara girilmiştir. Nüfus politikası, aile planlaması, hastalıkların önlenmesi çabası, kamu maliyetlerinin kontrol edilmesi gibi uygulamalar modern sosyal devlet için sıradan hale gelmiştir ve bu yollarla kentleşme ve sanayileşmenin yol açtığı olumsuzlukların giderileceği düşünülmüştür (Tanner, 2012: 461). Öjeni'nin nispeten iyi niyetli ve pozitif olarak nitelenmesi gereken bu yüzünün karşısında etnik milliyetçilik ile kol kola giden, insanları aşağı ve yukarı ırktan şeklinde sınıflandıran ve aşağı görülenlerin yok edilmesini amaçlayan öjeninin karanlık bir yüzü mevcuttur. Öjeninin bu yüzünü dünyaya tanıtan ve uygulayıcısı olan ise Alman nasyonal sosyalizmidir. Alman ırk ideolojisine göre insanlar ırk bakımından üç grupturlar. Bunlardan birincisi insanlığa katkısı olan ve medeniyet yaratma kabiliyetine sahip Almanlar, Gürcüler ve Ermenilerdir. İkinci ırk grubu ise bu gibi yeteneklere sahip olmasalar da insanları irade etme konusunda yetenekli olanlardır, Türkler bu gruba dahildir. Son grup ise en aşağıda olanlardır ve zararlı oldukları düşünülmektedir. Ruslar ve Yahudiler bu gruba dahildir ve Alman ırk ideolojisine göre yok edilmeleri gerekmektedir (Ülküsal,

1976:15). Alman nasyonal sosyalizmi global düzeyde böyle bir inanışa sahipken mikro düzeydeki amaçları ise Alman saflığını korumak üzerinedir ve öjeni bu saflığı korumanın bir yolu olarak kullanılmıştır.

Almanya’da öjeni fikri ilk olarak 1895’te ırksal hijyen kavramıyla ortaya atılmıştır. Alfred Plotz tarafından yazılan bir kitapta toplumun hastalıklı ve zayıf kısımlarına yardım edilmesine karşı çıkılmış, engelli doğanların nazikçe öldürülmesini savunulmuş ve bu yolla ırksal hijyenin sağlanacağı iddia edilmiştir. Plotz’e göre toplumun sağlık ve hijyeninin artması doğrudan ırksal hijyene dayalıdır (Tanner, 2012: 469). ırksal hijyen olarak tanımlanan bu öjeni politikası Alman ırkçılığının ideallerine uygun bilimsel bir dayanak olması bakımından önemlidir. Bu tarihten sonra Almanya’da öjenistler kendilerini ırk hijyenistleri olarak tanımlamaya başlamış ve bir topluluk olarak örgütlenerek statü ve tanınma arayışlarına girmişler, bu çabalarının gereği olarak da muhafazakâr ve aşırı sağ politikacılarla bir koalisyon oluşturmuşlardır. Bu koalisyon ile daha da güçlenen öjenistler siyasi etkilerini arttırmışlar ve gelecekteki Nazi öjeni politikalarına zemin hazırlamaya başlamışlardır. Gelgelelim Nazi öncesi Almanya’da öjenistlerin örgütlenmiş olduğu topluluk olan “Alman Irk Hijyeni Topluluğu” toplumsal tabanda bir destek kazanamamıştır. Evliliklerin izne tabi olması ve akıl hastalarının kısırlaştırılması gibi talepler hem halk hem de hükümet nezdinde kabul görmemiştir. (Weingart, 1989: 260-261).

Hitler savaş sonrası Almanya’yı etkileyen kaos ve psikolojik çöküntüyü bir ırk hastalığı olarak yorumlamıştır. Hitler’e göre kültür yaratan tek ırk olan Aryanlar, kültür yok edicileri olan Yahudiler tarafından yok edilme tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu düşünce aynı zamanda Alman ırk teorisinin de temellerinden birisidir. 1933 yılına gelindiğinde, ırk hijyeni konusunda çalışan tıp fakültesindeki öğretim üyelerinin çoğu Nazi ırkçılığını benimsemiyor olsalar bile, bilimsel olarak dikkate alındıkları için memnuniyet içerisine girmişlerdir. Bu vesile ile öjeni ile ırk hijyeni konusu Nazi politikalarında merkezi öneme sahip olmaya başlamıştır (David; Fleischhacker, 1998: 89).

1933’te Hitler’in başbakanlığa atanması sonrasında kurulan hükümet, öjeni topluluğu üzerinde bir hakimiyet sağlamış ve topluluk içindeki radikal öjenistleri aktif görevlere getirmiştir. 1933 yılında hazırlanan ve 1934 yılında kanunlaşan kısırlaştırma yasası ırk hijyenistlerinin bir kazanımı olarak yorumlanmalıdır. Nazi iktidarı boyunca öjenistlerin itibarı sürekli artmaya devam etmiş ve savundukları iki uygulama 1935 yılında kanunlaşmıştır. Bunlardan birincisi ırkın saflığının korunması adına Almanlar ile Yahudilerin evlenmesini yahut cinsel birlikteliklerini yasaklayan, ağır cezalar öngören “Alman Onurunu Koruma Yasası”dır. Öjenistlerin Weimar zamanında dile getirip kabul ettiremedikleri ancak Nazi Almanya’sında kanunlaşmasını sağladıkları diğer uygulama ise evliliklerin denetime tabi tutulmasıdır. “Alman Halkının Kalıtsal Sağlığının Korunmasına Dair Kanun” ismiyle çıkartılan yasaya göre evlilik danışmanlığı zorunlu olmuş ve evlilikten önce alınacak bir sağlık sertifikası şartı koşulmuştur (Weingart, 1989: 274).

Almanya’da bütün bir Nazi iktidarı boyunca öjeni, ırkçılığın en yakın yol arkadaşı olmuştur. Tam bu noktada; akademik yazında sıklıkla faşizmle ilişkilendirilen ırkçılığın aslında nasyonal sosyalizmin bir özelliği olduğunu belirtmemiz gerekmektedir zira İtalyan faşizmi ırk üzerine değil ulus üzerine kurgulanmıştır. Literatürdeki çoğu ırkçılık tanımı iki temel özellik üzerinde durmaktadır: kalıtsal unsurların doğumla beraber başlayan bir üstünlüğe ya da aşağıdalığa sebep olduğuna dair bir inanış ve insanların kendi ırklarının üstünlüğüne olan inançları (Kleinpenning, Hagendoorn; 1993: 22). Irk kavramı ise genel olarak, insanlığın farklı zihinsel ve bedensel özelliklere sahip gruplardan meydana geldiğine, bu grupların kökenlerinin farklı olduğuna ve ırkın hem sosyal hem de kültürel bakımdan önemli olduğuna dair ön kabullerle meydana gelmiştir. Bütün ırkçı ideolojilerde ırk mefhumu kişiler ve toplumlar arasındaki farklılıkların kaynağı olarak gösterilmiş ve özellikle Batı dünyasında popülerleşerek, kölelik ve sömürgecilik gibi insan onurunu aşağılayan uygulamalara meşruiyet zemini kazandırmıştır. Irk ve ırkçılığın siyasallaşarak bir ideoloji haline gelmesi ise öz olarak Almanya’da Hitler eliyle gerçekleşmiştir (Bulmer, Solomos;

1999: 7). Hitler siyasi ırkçılığın bilimsel dayanak noktası olarak öjeniye kullanmış ve nihayetinde ırkçılıkla öjeninin birlikteliği bir soykırıma sebep olmuştur.

2. Öjeni Kavramının Türkiye’deki Yansımaları

Tek Parti Dönemi Türkiye’inde öjeni ile halk sağlığı anlamına gelen *hıfzıssıhha* kelimesi eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Kamusal bir temizlik ve toplum sağlığı anlamına gelen *hıfzıssıhha* kelimesi ile Alman örneğindeki ırk hijyeninin etimolojik olarak benzerlik gösterdiği açıktır. Erken Cumhuriyet dönemi siyasi söyleminde kamu sağlığı ve hijyeninin Türklük kavramıyla birlikte kullanıldığı ve bu konudaki hassasiyetin vatandaşlık görevi mertebesine yükseltildiği dikkat çekmektedir (Üstel, 2005: 76). Özellikle okullarda okutulması için yazılmış kitaplarda iyi Türk olmak ile beden sağlığı olmak arasında bir ilişki kurulmuştur. 1925 yılında yayımlanmış bir broşürde *iyi Türk*’ün bir özelliği olarak sağlıklı olmak ve sağlıklı yaşamayı devam ettirmekten bahsedilmiş, toplumun huzuru ve gelişmesi için beden güçlü ve sağlıklı olmanın önemi vurgulanmıştır. Aynı broşürde dikkat çeken başka bir konu ise öğrencilere sağlıklı yaşama dair bir ant içtirilmesidir (Arpacı, 2014: 133).

Nüfusun nicelik ve nitelik olarak gelişmesi Erken Cumhuriyet dönemi boyunca bir devlet politikası olarak kabul edilmiş ve bu tutum CHP’nin 1927 kongresinde şu cümlelerle resmileştirilmiştir: “Mükemmel ve doğru tahrir-i nüfuslara istinat etmek lazım gelir. Nüfus politikası firkamızın en mühim bir faaliyet sahası olacaktır.” (Tunçay; 2005: 368). 1930 yılında ‘Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’ ve 1938 yılında çıkartılan ‘Beden Terbiyesi Kanunu’ Erken Cumhuriyet dönemi öjeni politikalarının bir yansıması konumundadır ve bu politikanın özünü beden ve ailenin devletle olan ilişkisini düzenlemek oluşturmaktadır (Alemdaroğlu; 2017: 417). Çıkartılan kanunlar toplumun genelini kapsamayı amaçlamakla birlikte özel olarak çocuklar, gençler ve işçiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi, söz konusu grupların korunması gerekli gruplar olarak görülmesinden dolayıdır. Öjeni uygulaması olarak yorumlanabilecek başka bir konu ise ülkeye giriş yapan yabancıların sağlık kontrolü şartına bağlanmasıdır. 1936’da çıkartılan iş kanunuyla birlikte çalışanların sağlığından işverenler sorumlu tutulmuştur. 1934 tarihli ‘İskân Kanunu’da ise salgın hastalıklar bir bölgenin boşaltılabilmesi için geçerli sebeplerden biri olarak gösterilmiştir (Arpacı; 2014: 136-138).

Öjeni kavramının Türkiye’deki yansımalarına bakıldığı zaman negatif değil, pozitif öjeni uygulamalarının görüldüğünün belirtilmesi gerekmektedir. Pozitif öjeni, nüfusun nicelik ve nitelik olarak büyümesini ve toplumun genel olarak sağlıklı olmasını amaçlayan politika ve uygulamalar anlamına gelmektedir. Negatif öjeni ise toplumun zayıf ve hastalıklı görülen kesimlerinin çocuk yapmasının önüne geçerek genel bir toplumsal sağlığa bu yolla ulaşmayı amaçlamaktadır ve Türkiye’de buna benzer bir negatif öjeni uygulaması görülmemiştir (Yıldız, 2016: 169).

Dünyada ırkçılığın yükselişe geçtiği iki dünya savaşı arası dönemde Türkiye’de öjeni konusu tartışılmaya başlanmış ancak bu tartışmalar genelde tıpçılar tarafından akademik düzeyde yürütülmüştür. Öjeninin hem akademik hem de siyasi bakımdan çektiği ilginin artması öjeninin amacının değişmesiyle ilgilidir. Mahzar Osman Uzman’a göre daha önceki dönemlerde kısırlaştırma gibi öjenik uygulamalar bir tedavi yöntemi olarak uygulanmaktayken nasyonal sosyalizmle birlikte bu uygulamalar bir cezalandırma amacına dönüşmüş, bu sebeple de popüler bir mesele haline gelmiştir (Uzman, 1935: 2).

1930’lu ve 1940’lı yıllar, Türkiye’de Kemalist milliyetçiliğe Türkçü-Turancı bir muhalefetin gelişmesine sahne olmuştur. Bu muhalif milliyetçiliğin en ayırt edici özelliklerinden birisi ise ırkçılıktır (Fındık, 2022) ve Türkçü-Turancı yayınlarda negatif öjeni politikalarını savunan yazılara rastlamak mümkündür. Bu yazıların en dikkat çekicisi ise *Bozkurt Dergisi*’nde yayımlanmış olan ‘İrk Hıfzıssıhhası’ isimli makaledir. İki kısım halinde yayımlanmış bu makalede; ırk hıfzıssıhhasının en önemli noktasının kalıtım olduğundan ve bunun da Mendel kanunlarına bağlılığından bahsedilmektedir. Söz konusu makalede toplumun “iyi mahsul verecek” kesimlerinin

az çocuk yapmasından ve topluma yararı az olan kesimlerince daha çok çocuk yapma eğilimi olmasından şikayet edilmektedir. Bunun bir tehlike olarak altını çizen makalede, devletin uygun bir doğum politikası uygulaması ve topluma yararlı kesimlerin çok çocuk yapmasının teşvik edilmesi; buna karşılık “kabiliyeti vasattan düşük” kesimlerince çocuk yapmasının engellenmesi gerektiği savunulmaktadır (Akan, 1939a: 41). Söz konusu makalenin devamında ise topluma zararlı kişilerin, genetik olarak sorunlu oldukları ve toplumun genel sağlığı için genetik rahatsızlık taşıyan kişilerin tespit edilip çocuk yapmalarının kısıtlanması gerektiği söylenmektedir. Ayrıca aynı makaleye göre farklı ırklardan insanların evlenmesi ve çocuk yapmaları da milletler için büyük bir felaket olarak tanımlanmış, melez evliliklerden doğan çocukların canı olacağı iddia edilmiştir (Akan, 1940b: 81).

Sonuç

Öjeni konusu, siyasi tarih alanında yapılan çalışmalarda genellikle çok önemli görülmeyen ve niceliksel olarak az yer kaplayan bir konudur ancak özellikle iki dünya savaşı arası dönemdeki en önemli siyasal konulardan biri şüphesiz ki öjenidir. Dünya sisteminin ve siyasi coğrafyanın önemli ölçüde değiştiği bu yıllarda pek çok devlet önemli nüfus kayıpları yaşamış ve hem nitelik hem de nicelik olarak nüfusunu arttırmanın yollarını aramıştır. Foucaultcu söylemde bio-politika olarak adlandırılan uygulamalar, değişen ölçülerde kişileri ve toplumları etkilemiştir.

Öjenik politikalar, çocuklara sabah sporu yaptırılmasından insanların kalıtsal nedenlerle öldürülmesine kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Dolayısıyla öjeninin masum ve gaddar iki yüzü vardır. Öjeninin en uçtaki karanlık yüzü insanların kısırlaştırılmasına, evliliklerinin kısıtlanmasına, toplumdaki dışlanmasına, öldürülmesine ve hatta bir etnik temizliğe neden olmuştur. Alman nasyonal sosyalizminin elinde öjeninin yıkıcı bir silaha dönüştüğü açıktır.

Akademik yazında, özellikle de Erken Cumhuriyet dönemini ırkçılık yahut faşizmle suçlayan çalışmalarda Türkiye’deki öjeni uygulamalarına sıkça değinilmiştir. Bu değinmelerdeki amaç kuşkusuz ki Alman faşizmi ve ırkçılığı ile Kemalist politikalar arasında bir benzerlik kurma çabasıdır. Gelgelelim Türkiye örneğinde gerek çıkartılan yasalarda gerekse uygulama sahasında Alman öjeni politikalarına benzer bir durumun olmadığı ortadadır. Türkiye’de 1930’larla beraber rejimin otoriterleşmesine ve homojen bir ulus yaratma konusundaki kararlılığına paralel olarak; toplum sağlığı, çocukların yetiştirilmesi ve evliliklerin düzenlenmesi gibi konular gündeme gelmiştir. 1912- 1922 yılları arasında aralıksız süren savaş dönemi boyunca hem kaybedilen topraklar hem de savaş sebebiyle kaybedilen insanlar dolayısıyla Türkiye’de ciddi bir nüfus krizi yaşanmıştır. Onuncu Yıl Marşı’ndaki “Çıktık açık alınla on yılda her savaştan, on yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan” dizeleri savaş ve savaşa bağlı nüfus krizinin bir göstergesidir. Nüfus krizinin aşılması içinse bir takım öjenik kaygılar içerisine girilmiş ancak negatif öjeni politikaları uygulanmamıştır.

Kaynakça

Akan, Vefik Vassaf. «İrk Hıfzısıhhası I.» *Bozkurt*, no. 2 (1939).

Akan, Vefik Vassaf. «İrk Hıfzısıhhası II.» *Bozkurt*, no. 3 (1939).

Alemdaroğlu, Ayça. «Öjeni Düşüncesi.» *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce- Milliyetçilik* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Arpacı, Murat. «Erken Cumhuriyet Türkiye’inde Kamu Sağlığı ve Öjenik.» *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, no. 17 (2014).

Bulmer, Martin, ve John Solomos. *Racism*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

Burke, Chole S., ve Christopher J. Castaneda. «The Public and Private History of Eugenics: An Introduction.» *The Public Historian*, 2007.

- David, Henry P., Jochen Fleischhacker, ve Charlotte Hohn. «Abortion and Eugenics in Nazi Germany.» *Population and Development Review*, 1988.
- Fındık, Bengücan. «Ömer Seyfettin’de Milliyetçilik ve Sosyal Darwinizm.» *International Social Sciences Studies Journal*, 2021.
- . *Tek Parti Döneminde Kemalist Milliyetçiliğin Karşısında Türkçü Turancı Milliyetçilik*. Ankara: Nobel Yayınları, 2022.
- Freedon, Michael. «Eugenics and Progressive Thought: A Study in Ideological Affinity.» *The Historical Journal*, 1979.
- Galton, Francis. «Eugenics: Its Definition, Scope, and Aims.» *American Journal of Sociology*, 1904.
- Kleinpenning, Gerard, ve Louk Hagendoorn. «Forms of Racism and the Cumulative Dimension of Ethnic Attitudes.» *Social Psychology Quarterly*, 1993: 21-36.
- Tanner, Jakob. «Eugenics before 1945.» *Journal of Modern European History*, 2012.
- Tunçay, Mete. *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005.
- Uzman, Mahsar Osman. *Eugenic*. İstanbul: Kader Matbaası, 1935.
- Ülküsal, Müstecib. *İkinci Dünya Savaşında Berlin Hatıraları ve Kırım’ın Kurtuluş Davası (1941-1942)*. İstanbul: Emel Yayınları, 1976.
- Üstel, Füsun. *"Makbul Vatandaşın Peşinde" 2. Meşrutiyet'ten Bugüne Türkiye'de Vatandaşlık Eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Weingart, Peter. «German Eugenics between Science and Politics.» *Osiris*, 1989.
- Yıldız, Ahmet. *Ne Mutlu Türküm Diyebilene Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.